

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност
„Икономика и управление (земеделие)“**

Тема и автор на дисертационния труд: „Конкурентоспособност на млечното говедовъдство в България“, разработен от Васил Стойчев Стойчев, редовен докторант в Институт по аграрна икономика към ССА

Член на Научно жури: проф. д-р Нина Михайлова Котева, Институт по аграрна икономика - ССА, научна специалност „Икономика и управление (по отрасли), заповед №РД 05-241 от 19.12.2025 г. на ССА

1. Общо описание на процедурата и предоставените материали

Процедурата се провежда при стриктно спазване на изискванията, залегнали в Правилника за развитие на академичния състав (ПРАС) на ССА.

Васил Стойчев е зачислен като редовен докторант към Института по аграрна икономика (заповед №РД 05-78/10.4.2019 г.) и след изпълнение на докторската програма е отчислен с право на защита (заповед №РД 05-27/15.2.2022 г.).

На 28.11.2025 г. подава заявление, придружено с пълния набор от документи (по чл. 58, ал.2 на ПРАС на ССА) за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Конкурентоспособност на млечното говедовъдство в България“.

Предоставените материали са коректно оформени и доказват, че Васил Стойчев е покрил минималните национални изисквания и изискванията на ПРАС на ССА.

На проведено разширено заседание, след обсъждане на труда се взема решение докторантът да бъде допуснат до публична защита и прави предложение за състава на Научното жури (протокол №41/17.9.2025 г.), който е утвърден по решение на Научния съвет към ССА (протокол №37/17.12.2025).

Със заповед №РД 05-241/19.12.2025 г. на ССА е назначен състава на Научното жури и се разрешава провеждане на публична защита на дисертационния труд.

На първото заседание на Научното жури единодушно беше решено докторант Васил Стойчев да бъде допуснат за публична защита на представения дисертационен труд.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Васил Стойчев има бакалавърска и магистърска степен по специалност „стопанска логистика“ от УНСС, София. В периода 2000-2007 г. има натрупан трудов стаж по специалността в търговски фирми. От 2007 г. до 2013 г. работи в областта на застраховането. През 2013 г. до 2017 г. постъпва като асистент в Института по аграрна икономика, а от 2017 г. е назначен за старши експерт. В периода 2019-2022 г. е редовен докторант към института. Проведените специализации (2024 и 2019 г. по Еразъм +), редицата участия в обучения и семинари в сродни чуждестранни институти му дават възможност да натрупа и разшири своите знания в областта на аграрната икономика, които творчески прилага в изследователската си дейност. Като член на колектива на института Васил Стойчев развива активна творческа дейност. Участва в разработването на национални и международни изследователски проекти, има публикации в реномирани научни списания и доклади.

Научните му интереси са насочени главно в областта на животновъдството – състояние и развитие на подотрасъла, конкурентоспособност, обща организация на пазара, въздействие на ОСП. Проявява интерес по набиращите през последните години популярност въпроси по биоикономика и оползотворяване на отпадъците в хранителната верига.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Избраната от докторанта тема за разработване е с безспорна актуалност и значимост, произтичаща:

- от една страна, че млечното животновъдство е структуроопределящ сектор на българското селско стопанство по отношение на свързаността с другите сектори в отрасъла, приноса в брутната продукция в земеделието, жизнеспособността на селските райони, поддържането на специфични екосистеми, важността на производството на мляко за потреблението на населението. Продължаващият спад на икономическите и производствени показатели, започнал от 90-те години на миналия век, показва, че секторът е изправен пред сериозни проблеми, които налагат задълбочени изследвания и адекватни управленски решения;

- от друга страна, конкурентоспособността е ключова оценка за икономическото състояние, както на отделните производители, така и на макро равнище – сектор, подотрасъл и отрасъл. Динамиката на пазара, променящата се регулаторна рамка и институционална среда правят оценката на конкурентоспособността перманентна, важна и необходима.

Задължителната за една дисертация цел е добре формулирана и обвързана със заглавието и съдържанието на труда. Задачите, макар и формулирани с ненужни подробности логически произтичат от целта и спомагат за нейното постигане.

4. Познаване на проблема

Изборът на темата на дисертационното изследване е резултат от задълбочено и целево надграждане на знания за състоянието и развитието млечния сектор, неговата конкурентоспособност и факторите, които я определят. Близко десет годишната активна изследователска работа в института, специализации, обучения в сродни институти и участие в редица форуми разширяват, задълбочават и надграждат познанията в тази област. Броят на използваните български и чуждестранни литературни източници и допълнително посочените нормативни документи в дисертационния труд потвърждават добрата теоретична подготовка и познаване на институционалната рамка на сектора от страна на докторанта.

Съвкупността от знания, експертиза и творческо любопитство формират широката осведоменост на докторанта, които са важни условия за получаването на качествен научен продукт.

5. Методика на изследването

В дисертационното изследване е избран подходящ методически инструментариум (методи, показатели и критерии), обвързан с хипотезите, поставената цел и формулираните задачи. С оглед на сложността и многопластовият характер на категорията „конкурентоспособност“ и обхвата на проучването сполучливо са комбинирани редица методи и модели: количествени – индексен метод, математически екстраполационен модел, факторен анализ, статистически методи; качествени – дедуктивен и индуктивен логически, абстрактно-логически и сравнителен анализ.

Посочените методи и модели са заимствани от други автори, но са умело подбрани и адаптирани към спецификата на изследване. Демонстрирано е добро познаване и резултатно използване на методите и моделите.

Използвани са следните индекси: Индексът на сравнителните конкурентни предимства (индекс на Баласа); съставен индекс на конкурентоспособност с два компонента – производствена и стойностна; статистически индекс на пазарна концентрация (индекс на Хирфендал-Хиршман).

При факторния анализ, факторите са обобщени в групи, измерени чрез система от показатели. Съгласно методическия подход, от една страна се стъпва на измерването на конкурентното представяне посредством индекс, а от друга на съотнасяне на

изследваните фактори по отношение на корелацията, натиска и издържливостта им към индекса на конкурентоспособност, който се явява зависима от тях променлива.

При разработването на сценариите се използва математически екстраполационен трендови модел, с който се симулират промените въз основа на стохастичната грешка. Разликите между оптимистичния и песимистичен сценарий са получени от генерирани в наблюдавания исторически период вариации, които са били в горния и долния диапазон на отклонението от средните величини.

Широкият набор от съвременни методи за изследване дават възможност на автора за анализ и оценка на състоянието, за разкриване на причинно-следствените връзки, факторни зависимости и разработването на прогнозни сценарии.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е в общ обем от 213 страници, представлява цялостно, завършено изследване на състоянието на сектор „млеко говедовъдство“ и оценка на неговата конкурентоспособност. Дисертационният труд е добре структуриран като следва класическия формат на изследване: въведение, теоретико-методологическа и методическа, аналитична и конструктивна част, заключение, приложения и ползвана литература. Задължителните за една дисертация - цел, задачи, обект и предмет на изследването са формулирани и логически обвързани помежду си и със заглавието. След проведен преглед и анализ на достигнатото ниво на знание в изследваната област са обосновани актуалността и значимостта на изследването и хипотезите. Обемът и типът на събраната информация отговаря на изискванията на изследването, обработката на данните е професионално, визуализацията на резултатите е на добро равнище.

В първа глава на дисертационния труд е очертана теоретико-методологическата основа на изследването. Проучени са теориите на отделни икономически школи, течения и становища на различни автори, послужило като солидна основа на изследването в дисертационния труд. Направеният критичен преглед на научната литература убедително доказва сложния и многопластов характер на широко дискутираната категория „конкурентоспособност“. Авторът приема становището, че конкурентоспособността е „динамична относителна величина, определяна от способността на стопанствата да генерират устойчив доход в условия на отворен пазар и натиск от внос“, на базата, на която разгръща своето изследване. Докторантът демонстрира задълбочено познание като добре е очертал институционалната рамка и убедително доказва нейната значима роля за развитието на животновъдството в

страната. Изводите в края на главата са удачно формулирани и обобщават постигнатите резултати от критичния преглед на научната литература и нормативно законодателство.

Във втора глава е разработен методическия инструментариум на изследването. С разглеждането на същността на всеки от методите и моделите, техните особености, авторът добре е обосновал подборът на използвания богат, съвременен методически инструментариум, което му дава възможност да направи структурирано изследване и да постигне поставената цел.

В трета глава за анализирания период са определени равнищата и очертани тенденциите на производствената, на стойностната компонента и на съставния индекс на конкурентоспособност в млечното говедовъдство. Очертаните трайно низходящи тенденции будят сериозна тревога и показват, че секторът е изправен пред редица проблеми. С разгръщането на анализа, докторантът търси причините за състоянието в сектора. С практико-приложна стойност са резултатите от проведения многофакторен анализ, в резултат на който са идентифицирани индикаторите с най-значимо влияние върху равнището на конкурентоспособност. Положителна оценка заслужава широкият и задълбочен анализ на състоянието, очертаните тенденции и влиянието на политиките върху развитието на сектора. Оригинално е направеното изследване и оценка на концентрацията на млекопреработвателните предприятия в страната, използвайки подходящ иновативен метод. Формулираните изводи в края на главата следват логически от проведения анализ.

Четвърта глава съдържа конструктивни и обосновани виждания на автора по отношение на насоките на развитие на сектора. Разработените прогнози до 2030 г. са в три варианта (песимистичен, базов и оптимистичен) с посочена степен на надеждност за тяхното сбъждане. Безспорен интерес и положителна оценка заслужават разработените сценарии за равнището на конкурентоспособност и на селектираните индикатори с най-значимо въздействие върху нея.

Разгледаните предизвикателства пред развитието на млечния сектор в България (нарастващ натиск за ограничаване на емисиите, промени в потребителските предпочитания, разширяващо се предлагане на алтернативни продукти), налагащи необходимостта секторът да се адаптира към промените и направените препоръки обогатяват конструктивната част.

Формулираните хипотези са разгледани с нужната задълбоченост и аргументирано са потвърдени или отхвърлени.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Постигнатите приноси в дисертационния труд могат да се обобщят в следните направления:

Научни приноси

- представено е оригинално, цялостно и завършено изследване по актуален и значим за българското селско стопанство проблем – конкурентоспособност на млечното говедовъдство;
- обоснован и апробиран е богат, съвременен методически инструментариум, отговарящ на спецификата на изследване;
- очертана е рамката, в която се развива млечният сектор.

Научно-приложни приноси

- направена е оценка и са очертани тенденциите в равнищата на конкурентоспособност на сектора;
- идентифицирани са факторните индикатори с най-значимо влияние върху конкурентоспособността;
- направена е оценка на концентрацията при млекопреработвателните предприятия в страната;
- разработени са сценарии за динамиката в равнището на конкурентоспособност и на индикаторите с най-значимо въздействие до 2030 г.;

Изследванията на млечното говедовъдство в динамично променящата се среда, разкриването на проблемите и търсене на ефективни решения винаги са представлявали безспорен практически и научен интерес. Изследването в теоретико-методологически аспект обогатява и надгражда познанията в изследваната област. Предложеният методически инструментариум с успех може да се използва за анализ на други сектори от земеделието. Постигнатите резултати с практико-приложен характер, посочени в приносите могат да се използват от експерти, бизнеса и НПО.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Съществени части от дисертационния труд са поместени в три публикации, от които една самостоятелна и две в съавторство. Две от тези публикации са в списания, реферирани и индексирани в световно известните бази данни на Web of Science и SCOPUS, което е атестат за висока научна стойност.

9. Лично участие на докторанта

Дисертационният труд е изцяло авторско изследване, лично дело на докторанта в резултат на количествените и качествени натрупвания на знания и опит в

изследователската си дейност, което се потвърждава и от доклада от проверката за плагиатство (от 21.7.2025). Посочените коефициенти на съвпадения са в рамките на допустимите параметри.

10. Автореферат

Проектът за автореферат е в обем от 31 страници, структурата е стегната и отразява коректно съдържанието на дисертационния труд. Съгласно изискванията съдържа справка за основните приноси и списък с публикациите по темата на изследване.

Като се има предвид, че авторефератът трябва да съдържа синтезирани основните резултати и достижения е целесъобразно да се включат формулираните изводи след всяка глава от дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

По предложения за рецензиране дисертационен труд могат да се направят следните бележки:

- Предвид добрата теоретична подготовка, в направения литературен преглед на икономически школи, течения и становища на автори, очаквах по-добре да се открие личното мнение на автора и неговото по-категорично становище по дискутираните въпроси.

- В отделни части на дисертационния труд са допуснати ненужни подробности (т.1.6 и т.1.7 на първа глава; т.3.4 на трета глава; стр. 57-59; стр. 63-65), които по моя преценка не повишават качеството на изследването.

- Дисертационният труд в края се нуждае от реструктуриране. По-целесъобразно е: изводите от четвърта глава да са накрая на главата, а не дадени след заключението; оценката на хипотезите да премине в заключението.

- Изводите от четвърта глава да се дадат в по-синтезиран вид.

- Заключението е много кратко, а в него трябва да се отразят в обобщен вид постигнатите резултати от изследването.

Към докторанта имам следния въпрос: Каква е икономическата интерпретация, че от идентифицираните ключови индикатори с най-силно влияние върху конкурентоспособността в сектора преобладава броят на макроикономическите?

Позволявам си да отправя препоръка към автора - да продължи изследванията в тази сложна и непреходна проблематика, да надгради и задълбочи постигнатите резултати.

12. Лични впечатления

Познавам Васил Стойчев от постъпването му в института през 2013 г. Дългогодишните ми впечатления са, че като личност се очертава като скромен, упорит, и критичен към себе си, добре вписващ се в колектива.

Добрата икономическа подготовка и творческо любопитство му помагат бързо да се запознае със спецификата на работата в института, да натрупа теоретични познания и активно да се включи в изследователския процес.

В своята дейност, Васил Стойчев се утвърждава като инициативен, отговорен и перспективен изследовател.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Постигнатите резултати в дисертационния труд са с научна и практико-приложна стойност и препоръчвам по-широкото им популяризиране. За достигането до по-широк кръг от изследователи, експерти и други заинтересовани страни, препоръката ми е издаването на монографичен труд, нови статии, участия с доклади, предоставяне в синтезиран вид на резултатите от изследването на управленските органи, браншови организации и съюзи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В представения научен труд, посветен на актуален и значим проблем за българското селско стопанство, авторът демонстрира добра теоретична подготовка, показва умения да анализира сложни икономически процеси, да обобщава и предлага конструктивни решения. Считаю, че представеният научен труд на тема „Конкурентоспособност на млечното говедовъдство в България“ отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане в ССА за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности, което ми дава основание да го оценя ПОЛОЖИТЕЛНО.

Въз основа на гореизложеното предлагам да се присъди на Васил Стойчев Стойчев образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление ш.3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (земеделие)“.

Дата: 30.01.2026 г.

Подпис: _____

/проф. д-р Нина Котева/

REVIEW

of a dissertation for obtaining the educational and scientific degree of "PhD" in the professional field 3.8. Economics, scientific specialty "Economics and Management (Agriculture)"

Topic and author of the dissertation: "Competitiveness of dairy cattle breeding in Bulgaria", developed by Vassil Stoychev Stoychev, full-time doctoral student at the Institute of Agrarian Economics at Agricultural Academy.

Member of the Scientific Jury: Prof. Dr. Nina Mihaylova Koteva, Institute of Agricultural Economics – Agricultural Academy (AA), scientific specialty "Economics and Management (by sectors), Order No. RD 05-241 of 19.12.2025 of Agricultural Academy.

1. General description of procedure and provided materials

The procedure is carried out in a strict compliance with the requirements set out in the Academic Staff Development Regulations (ASDR) of the AA.

Vassil Stoychev was enrolled as a full-time PhD student at the Institute of Agricultural Economics (Order No. RD 05-78/10.4.2019) and after completing the PhD program was dismissed with the right to defense (Order No. RD 05-27/15.2.2022)

On 28.11.2025, he submitted an application, accompanied by the full set of documents (under Art. 58, para. 2 of the ASDR of Agricultural Academy) for the opening of a procedure for the defense of a dissertation on the topic "Competitiveness of Dairy Cattle Breeding in Bulgaria".

The materials provided are correctly formatted and prove that Vassil Stoychev has met the minimum national requirements and the requirements of ASDR of Agricultural Academy.

At an extended meeting, after discussing the work, a decision was made to allow the PhD student to a public defense and a proposal is made for the composition of the Scientific Jury (record No. 41/17.9.2025), which is approved by decision of the Scientific Council at AA. (record No. 37/17.12.2025).

By order No. RD 05-241/19.12.2025 of the AA, the composition of the Scientific Jury was appointed and a public defense of the dissertation was permitted.

At the first meeting of the Scientific Jury, it was unanimously decided that doctoral student Vassil Stoychev would be admitted to a public defense of the presented dissertation.

2. Brief biographic data of the PhD student

Vassil Stoychev holds a bachelor's and master's degree in "economic logistics" from the University of National and World Economy, Sofia. In the period 2000-2007, he has cumulated work experience in the area of commercial companies. From 2007 to 2013, he

worked in the field of insurance. In 2013 to 2017, he joined the Institute of Agricultural Economics as an assistant, and from 2017 he was appointed as a Senior Expert. In the period 2019-2022, he is a full-time PhD student at the Institute. The specializations he has conducted (2024 and 2019 under Erasmus +), the number of participations in trainings and seminars at related foreign institutes gave him the opportunity to accumulate and expand his knowledge in the field of agricultural economics, which he creatively applies in his research activities. As a member of the institute's staff, Vassil Stoychev develops a creative activity. He participates in the development of national and international research projects, he has publications in renowned scientific journals and books of proceedings.

His scientific interests are mainly focused on the field of livestock-breeding – state and development of the sub-sector, competitiveness, general market organization, CAP impact. He is interested in the issues of bioeconomy and waste utilization in the food chain, which have been gaining popularity in recent years.

3. Relevance of the topic and appropriateness of the set goals and objectives.

The topic chosen by the doctoral student for development is of undeniable relevance and significance, resulting from:

- on the one hand, that dairy farming is a structurally determining sector of Bulgarian agriculture in terms of connectivity with other sectors in the industry, contribution to gross output, viability of rural areas, maintenance of specific ecosystems, importance of milk production for the population consumption. The ongoing decline in economic and production indicators, which began in the 1990s, shows that the sector is facing serious problems that require in-depth research and adequate management decisions;
- on the other hand, competitiveness is a key assessment of the economic condition, both of individual producers and at the macro level – sector, sub-sector and industry. The market dynamics, the changing regulatory framework and institutional environment make the assessment of competitiveness permanent, important and necessary.

The mandatory goal for a dissertation is well-formulated and tied to the title and content of the work. The tasks, although formulated with unnecessary details, logically follow from the goal and help achieve it.

4. Awareness of the problem

The choice of the topic of the dissertation research is the result of a thorough and targeted upgrading of knowledge about the state and development of the dairy sector, its competitiveness and the factors that determine it. Nearly ten years of active research work at

the Institute, specializations, training in related institutes and participation in a number of forums expand, deepen and upgrade knowledge in this area. The number of Bulgarian and foreign literary sources used and the additionally cited regulatory documents in the dissertation work confirm the good theoretical preparation and knowledge of the institutional framework of the sector by the doctoral student.

The integrity of knowledge, expertise and creative curiosity form the broad awareness of the doctoral student, which are important conditions for obtaining a quality scientific product.

5. Research methodology

In the dissertation research, an appropriate methodological toolkit (methods, indicators and criteria) has been selected, linked to the hypotheses, the set goal and the formulated tasks. In view of the complexity and multi-layered nature of the category "competitiveness" and the scope of the study, a number of methods and models have been successfully combined: quantitative - index method, mathematical extrapolation model, factor analysis, statistical methods; qualitative - deductive and inductive logical, abstract-logical and comparative analysis.

The indicated methods and models are borrowed from other authors, but are skillfully selected and adapted to the specifics of the study. Good knowledge and effective use of the methods and models have been demonstrated.

The following indices have been used: The index of comparative competitive advantages (Balassa index); a composite index of competitiveness with two components - production and value; statistical index of market concentration (Hirfendahl-Hirschman index).

In the factor analysis, factors are summarized in groups, measured by a system of indicators. According to the methodological approach, on the one hand, the competitive performance is measured by an index, and on the other hand, the analyzed factors have been determined with their correlation, pressure and durability to the competitiveness index, which is a dependent variable.

When developing the scenarios, a mathematical extrapolation trend model has been used, which simulates changes based on the stochastic error. The differences between the optimistic and pessimistic scenarios are obtained from variations generated in the observed historical period, which were in the upper and lower ranges of the deviation from the average values.

The wide range of modern research methods allows the author to analyze and assess the situation, to reveal cause-effect relationships, factor dependencies and to develop forecast scenarios.

6. Characteristics and assessment of the dissertation work

The dissertation has a total volume of 213 pages, it represents a comprehensive, completed study of the state of the dairy cattle breeding sector and an assessment of its competitiveness. The dissertation is well structured, following the classic research format: introduction, theoretical-methodological, methodological, analytical and constructive part, conclusion, applications and used literature. The mandatory for a dissertation - goal, tasks, object and subject of the study are formulated and logically linked to each other and to the title. After a review and analysis of the achieved level of knowledge in the research area, the relevance and significance of the study and the hypotheses are justified. The volume and type of information collected meets the requirements of the study, the data processing is professional, the visualization of the results is at a good level.

The **first chapter** of the dissertation outlines the theoretical and methodological basis of the study. The theories of individual economic schools, trends and opinions of various authors have been studied, which served as a solid basis for the research in the dissertation. The critical review of the scientific literature convincingly proves the complex and multi-layered nature of the widely discussed category "competitiveness". The author accepts the opinion that competitiveness is "a dynamic relative quantity determined by the ability of farms to generate sustainable income in conditions of an open market and import pressure", on the basis of which he develops his research. The PhD student demonstrates in-depth knowledge by well outlining the institutional framework and convincingly proving its significant role in the development of livestock farming in the country. The conclusions at the end of the chapter are aptly formulated and summarize the results achieved from the critical review of the scientific literature and regulatory legislation.

In the **second chapter**, the methodological toolkit of the study is developed. By examining the essence of each of the methods and models, their features, the author has well justified the selection of the rich, modern methodological tools used, which allows him to conduct a structured study and achieve the set goal.

In the **third chapter**, the levels and trends of the production were determined and the trends of the value component and the composite index of competitiveness in dairy cattle breeding were outlined for the analyzed period. The outlined persistent downward trends raise serious concern and show that the sector is facing a number of problems. By developing the analysis, the doctoral student seeks the reasons for the situation in the sector. The results of the multifactor analysis conducted have practical and applied value, as a result of which the indicators with the most significant impact on the competitiveness level have been identified. The broad and in-depth analysis of the situation, the outlined trends and the influence of policies on the development of the sector deserve a positive assessment. The research and assessment of the concentration of dairy processing enterprises in the country is original, using an appropriate innovative method. The conclusions formulated at the end of the chapter logically follow the analysis conducted.

The **fourth chapter** contains constructive and substantiated views of the author regarding the directions of development of the sector. The developed forecasts until 2030 are in three versions (pessimistic, basic and optimistic) with an indicated degree of reliability for their realization. The developed scenarios for the level of competitiveness and the selected indicators with the most significant impact on it deserve undoubted interest and positive assessment.

The examined challenges to the development of the dairy sector in Bulgaria (growing pressure to limit emissions, changes in consumer preferences, expanding supply of alternative products), imposing the need for the sector to adapt to the changes and the recommendations made, enrich the constructive part.

The formulated hypotheses were examined with the necessary depth and were reasonably confirmed or rejected.

7. Contributions and significance of the work for science and practice

The contributions achieved in the dissertation can be summarized in the following areas:

Scientific contributions:

- an original, comprehensive and completed study is presented on a current and significant problem for Bulgarian agriculture – the competitiveness of dairy cattle breeding;
- a rich, modern methodological toolkit has been substantiated and tested, corresponding to the specifics of the study;
- the framework within which the dairy sector is developing has been outlined.

Scientific-applied contributions:

- assessment has been made of competitiveness levels and trends of the sector have been outlined;
- factor indicators have been identified having the most significant impact on the competitiveness;
- assessment has been made of the milk-processing plants concentration in the country;
- scenarios have been developed for the dynamics of competitiveness level and of indicators having the most significant impact up to 2030.

Research on dairy cattle breeding in a dynamically changing environment, revealing problems and searching for effective solutions have always been of undoubted practical and scientific interest. The research in a theoretical and methodological aspect enriches and builds on the knowledge in the researched area. The proposed methodological tools can be successfully used for the analysis of other sectors of agriculture. The achieved results of a

practical and applied nature, indicated in the contributions, can be used by experts, business and NGOs.

8. Assessment of publications related to the dissertation

Significant parts of the dissertation work have been published in three publications, one of which is independent and two are co-authored. Two of these publications are in journals, referred and indexed in the world-renowned databases of Web of Science and SCOPUS, which is a certificate of high scientific value.

9. Personal participation of the doctoral student

The dissertation is a completely original research and a personal work of the doctoral student as a result of the quantitative and qualitative accumulation of knowledge and experience in his research activity, which is also confirmed by the report of the plagiarism check (dated 21.7.2025). The indicated coincidence coefficients are within the permissible parameters.

Дисертационният труд е изцяло авторско изследване, лично дело на докторанта в резултат на количествените и качествени натрупвания на знания и опит в изследователската си дейност, което се потвърждава и от доклада от проверката за плагиатство (от 21.7.2025). Посочените коефициенти на съвпадения са в рамките на допустимите параметри.

10. Author's abstract

The abstract draft is 31 pages long, the structure is concise and correctly reflects the content of the dissertation. According to the requirements, it contains a reference to the main contributions and a list of publications on the topic of research.

Considering that the abstract must contain a synthesis of the main results and achievements, it is appropriate to include the formulated conclusions after each chapter of the dissertation.

11. Critical remarks and recommendations

Regarding proposals for reviewing a dissertation, the following remarks can be made:

- Given the good theoretical preparation, in the literature review of economic schools, trends and opinions of authors, I expected the author's personal opinion and his more categorical position on the issues discussed to be better highlighted.

- In separate parts of the dissertation, unnecessary details are allowed (sections 1.6 and 1.7 of the first chapter; section 3.4 of the third chapter; pp. 57-59; pp. 63-65), which in my opinion do not increase the quality of the research.
- The dissertation needs restructuring at the end. It is more appropriate: the conclusions from the fourth chapter should be at the end of the chapter, and not given after the conclusion; the evaluation of the hypotheses should be included in the conclusion.
- The conclusions of the fourth chapter should be given in a more synthesized form.
- The conclusion is very brief, and it should reflect in a summarized form the results achieved in the study.

I have the following **question** for the doctoral student: What is the economic interpretation that of the identified key indicators with the strongest influence on competitiveness in the sector, the number of macroeconomic ones prevails?

I would like to make a recommendation to the author - to continue researches into this complex and enduring issue, to build on and deepen the achieved results.

12. Personal impressions

I have known Vassil Stoychev since he joined the institute in 2013. My long-term impressions are that as a person he emerges as modest, persistent, and critical of himself, fitting well into the team.

Good economic training and creative curiosity help him quickly become familiar with the work specifics at the Institute, to accumulate theoretical knowledge and to actively participate in the research process.

In his work, Vasil Stoychev has established himself as an initiative, responsible and promising researcher.

13. Recommendations for future use of the dissertation contributions and results

The results achieved in the dissertation work are of scientific and practical value and I recommend their wider popularization. In order to reach a wider circle of researchers, experts and other stakeholders, my recommendation is the publication of a monographic work, new articles, participation with presentations, provision of the results of the study in a synthesized form to the management bodies, sector organizations and unions.

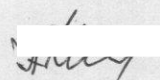
CONCLUSION

In the presented scientific work, dedicated to a current and significant problem for Bulgarian agriculture, the author demonstrates good theoretical preparation, shows skills to analyze complex economic processes, to summarize and propose constructive solutions. I believe that the presented scientific work on the topic "Competitiveness of dairy cattle breeding in Bulgaria" meets the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff in Republic of Bulgaria" and of the Regulation for its implementation in Agricultural Academy on the conditions and procedure for acquiring scientific degrees and for occupying academic positions, which gives me reason to evaluate it POSITIVELY.

Based on the above, I propose to award **Vassil Stoychev Stoychev** with the educational and scientific degree "PhD" in the professional field 3.8. Economics, Scientific specialty "Economics and Management (Agriculture)".

Date: 30.01.2026

Signature:

/Prof. Dr. Nina Koteva/